

Nr 49.

Af herrar **Molin** i Dombäcksmark och **Lundgren** i Björna, om
*skrifvelse till Kungl. Maj:t angående lagstiftning i visst
syfte rörande bysamfälligheter.*

Byalagen på landet sakna i olikhet med andra samhällen och föreningar, där flera än en hafva beslutanderätt, organ för öfverläggningar och beslut i frågor, som röra gemensamma intressen. De förordningar om byaordning eller, enligt nutida begrepp, bystämmor, som på sin tid funnits, hafva, ehuru det ej kunnat ådagaläggas, att dessa byordningar formligen upphäfts, dock efter ikraftträdandet af lagarna om jordens uppdelning, bl. a. skiftesstadgan, stängselförordningen, dikningslagen, lag om enskilda vägar på landet m. fl. lagar, förlorat all betydelse, praktiskt taget, för den lagbundna beslutanderätten inom byalagen.

Frågan om lagstadgad beslutanderätt för byalagen är icke ny utan har förekommit vid flera riksdagar.

År 1873 väckte herr A. Bäckström motion (nr 52) i Andra kammaren med yrkande, att Riksdagen ville hos Kungl. Maj:t i underdånighet anhålla om utfärdandet af en byaordning, hufvudsakligen fotad på de grunder, ett af motionären upprättadt förslag angaf, samt att Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i de olika länen skulle lämnas rätt att på framställning af vederbörande landsting göra de ändringar och de tillägg i byaordningen, som af lokala eller andra omständigheter kunna finnas påkallade. Andra kammarens tredje tillfälliga utskott, som däröfver hade att afgifva utlåtande, lämnade därvid en historik öfver de åtgärder, som från statsmakternas sida gjorts ditintills i frågan, framhållande, att Kungl. Maj:t år 1741 den 1 september i resolution § 13 med anledning af allmogens besvär anbefallt byaordning, att förslaget till en sådan byaordning utfärdats den 20 februari 1742, att i enlighet med detta förslag åtskilliga norrländska landskap (nu omfattande Gäfleborgs- och Västernorrlands län) erhållit fastställelse å en för sagda landskap upprättad byaordning genom

Kungl. brefvet den 8 augusti 1758, att byaordningen för Blekinge län faststälts af Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i Karlskrona den 14 december 1781 samt att, såsom framgått af ekonomiutskottets utlåtande nr 39 vid 1828 års riksdag, byaordningen vid den tiden fanns i Uppsala län.

Utskottet gillade motionens hufvudsyfte, för såvidt densamma gick ut på att genom bestämda lagstadganden bereda majoriteten af delägarna i bysamfälligheten möjlighet att inom området af byns gemensamma ekonomiska och ordningsangelägenheter fatta för minoriteten lagligen bindande beslut. Däremot kunde icke utskottet godkänna de hufvudgrunder för bystämmas befogenhet, som i motionärens förslag till byaordning funnos angifna. Enligt dessa grunder skulle nämligen bystämmas befogenhet komma att utsträckas icke blott till handläggning af sådana frågor, som anginge vården af byns gemensamma angelägenheter och bestämmandet af sättet för utgörandet af samfällda onera utan jämväl till behandling af sådana ärenden, hvilka äsyftade utförande af företag, som för byn väl kunde vara gagnliga men icke vore i lag föreskrifna.

Utskottet förklarade sig tro, att Kungl. Maj:ts resolution den 1 september 1741 och Kungl. Maj:ts bref den 20 februari 1742 icke vore upphädda och att den pågående lagstiftningen skulle komma att göra bystämmor öfverflödiga, hvarjämte utskottet uttryckte sina betänkligheter emot att genom lagstiftning på området tillskapa en fjärde beskattande myndighet. I följd däraf afstyrktes motionen, som ock blef af riksdagen afslagen.

Vid 1886 års riksdag väcktes motion i frågan (motion nr 17) i Andra kammaren af herr P. Pettersson, som yrkade, att det lagstiftas måtte, att hvad som i kommunallagarna vore föreskrifvet för behandling och besluts fattande m. m. i angelägenheter, som rörde en hel socken, måtte i tillämpliga delar tillerkännas bindande kraft för mindre områden, såsom en eller flera byar i angelägenheter angående blott en sådan mindre samfällighet.

Lagutskottet anförde bland annat gent emot motionärens påstående, att bestämmelser saknades rörande byarnas rätt att besluta i gemensamma angelägenheter, att detta påstående saknade grund, enär Kungl. Maj:ts resolution den 1 september 1741 § 13 och Kungl. brefvet den 20 februari 1742 ännu ej vore upphädda. Utskottet åberopade såsom stöd därför ett prejudikat, refererat i »Nytt Juridiskt Arkiv», årg. 1885, afdeln. 1, sid. 112, hvaraf skulle framgå, att byaordningar ännu vore i laga kraft. Dessutom ville utskottet anmärka, att, enligt utskottets mening, Kungl. förordningen om kommunalstyrelse på landet § 60 kunde tolkas därhän, att kommunalstämmans ordförande hade rätt att fungera såsom ordförande vid bystämma och under form af kommunalstämma sålunda fatta för bya-

lagen lagligt bindande beslut. Lagutskottet afstyrkte motionen, som afslogs af riksdagen.

I motionen nr 198 vid 1896 års riksdag yrkade herr A. Olsson i Mårdäng, med hvilken herr A. Göransson instämde, att riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda och till riksdagens pröfning inkomma med förslag till stadga angående ordnandet af bysamhällets gemensamma angelägenheter och hvad därmed stode i sammanhang.

Med hänvisning till det yttrande lagutskottet vid 1886 års riksdag anført och »da bysamhällena, såsom motionären själf framhållit, mer och mer försvinna och således behovet af särskild lagstiftning för ordnandet af sådana samhällens gemensamma angelägenheter torde med hvarje år blifva allt mindre», afstyrkte utskottet motionen, som ock afslogs af riksdagen.

De skäl resp. motionärer i hufvudsak anført rörande behovet af lagstiftning på området finnas ännu kvar.

Det kan icke bortresonneras, att en lucka i detta fall existerar i lagstiftningen. Vål må medgifvas, att de mångahanda ärenden, som på sin tid hörde under bystämmas behandling numera förminskats, men ännu återstå dock många sådana ärenden såsom t. ex. värden och användningen af byarnas gemensamma samfälligheter, fisken, skogar, vägar, grustag, lertag, betes- och jakträtt, för särskilda ändamål afsatta områden, holmar, klippor och skär vid kusten. Uti dessa samfälligheter hafva byamännen andel i förhållande till det mantal, hvar och en äger inom byn. Lagutskottets vid 1896 års riksdag påstående, att »bysamhällena mer och mer försvinna», är så långt ifrån sant, att bysamhällena snarare tillväxa än försvinna. Vid genomläsandet af motion i ännu vid sagda riksdag framgår, att motionären visst icke, såsom utskottet uttryckt sig, påstått, att »bysamhällena mer och mer försvinna». Ett bysamhälles »försvinnande» torde ej ske på annat sätt än genom bysamhällets inkorporering med stad eller förvandling till municipalsamhälle eller köping. Ännu är lång tid, innan våra byar komma i sådan ställning. Genom jordens alltjämt fortgående uppdelning ökas jordägarnas antal inom byalagen och ju större blir behovet att få till stånd en institution, som har hand om byamännens gemensamma angelägenheter. I Norrland finnas byar, som till såväl folkmängd som areal äro vida större än hela kyrksocknar i södra Sverige.

Lagutskottets vid 1886 års riksdag förmodan, att 60 § i förordningen om kommunalstyrelse på landet skulle kunna användas för erhållande af bättre ordning och reda inom byalagen, torde i själfva verket vara synnerligen lättköpt. Men om så vore fallet, skulle en sådan anord-

ning möta så stora praktiska svårigheter, särskildt i Norrland, där afståndén mellan byarna sinsemellan och kyrkobyén, hvarest kommunalordföränden vanligen har sin bostad, äro mycket stora, att realiserandet af planen vore totalt otänkbar.

Om under nuvarande förhållanden något skall kunna uträttas rörande en bys samfällighet eller annan gemensam angelägenhet, fordras enhällighet. Där tvist om samfällighets skötsel eller användning uppstår, tillgripes ofta den från bysamhällets synpunkt mindre lämpliga vägen att, där så ske kan, begära laga skifte. En hvar, som närmare känner den betydelse, samfälligheterna inom byalagen hafva för byamännen, kan icke annat än finna den på senare tiden i stor utsträckning förekommande uppdelningen af samfälligheterna såsom ett steg bakåt för bysamhällets (såsom helhet betraktad) intressen.

Rörande vatten-, vattenfalls- och fiskerätter, som i de flesta fall äro odelbara och hvilka numera börjat stiga i värde, är det ju uppenbart, att dessa rättigheters utnyttjande försvaras eller rent af omöjliggöres, därest fullständig enighet icke råder inom byar, som äga slika samfälligheter. Om till äfventyrs en by äger vattenfall, som menighet eller enskilda, utom byn stående, skulle önska köpa och utnyttja för industriella eller andra behof, så kan *en* delägare i samfälligheten, äfven om denne ende delägare endast har en obetydlig bråkdel af det hela, hindra hela företaget genom obilliga anspråk eller egennyttja i ett eller annat afseende.

Utóm andra olägenheter af det nuvarande kaotiska tillståndet inom byalagen må framhållas det olidliga tillstånd, fiskarebefolkningen i skärgårdarna utefter hela rikets kust befinner sig uti, tillfölje svårigheterna att få tryggare arrenden för sina på byarnas samfälligheter ute i skärgården uppförda boningar. Därest fiskarebefolkningen, då det gäller arrende af klippor och skär samt fiskerätt, hade att vända sig till en enhet, bystämman å resp. platser, och denna hade makt att fatta jämväl för minoriteten inom byalaget lagligen bindande beslut, skulle helt visst fiskarebefolkningen erhålla betydande lättnad i sina nu synnerligen svåra förhållanden.

Det torde böra erinras, att lagen om samäganderätt ej är tillämplig rörande byalagens samfälligheter.

I anslutning till den af tredje tillfälliga utskottets vid 1873 års riksdag uttalade mening få vi härmed föreslå,

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till lag i syfte att bereda majoriteten af delägarna i bysamfälligheter möj-

lighet att inom området af byns gemensamma ekonomiska och ordningsangelägenheter fatta för minoriteten lagligen bindande beslut.

Stockholm den 22 januari 1912.

Emil Molin.
(Dombäcksmark.)

G. F. Lundgren.
(Björna.)

I motionens syfte instämma:

C. J. Öberg.

A. J. Wedin.